

IZ RATA U MIR: HRVATSKI BRANITELJI U TRANZICIJI

From War to Peace: Croatian War Veterans in Transition

CRO VETERANS

Ispitanik: Ž. T.

Vrijeme intervjuja: 11. lipnja 2024.

Mjesto intervjuja: Imotski

Intervju provela: Andrijana Perković Paloš

Trajanje intervjuja: 42:31

Kako ste doživljavali Jugoslaviju, posebno u zadnjem razdoblju njezinog postojanja?

Pa Jugoslaviju, ja bio bio vrlo ono mlad, tako da tu Jugoslaviju iz obitelji, povijesti, znači u, u, iza Drugog svjetskog rata i toga poraća Drugoga sam zna sve, znači sve ono šta je komunizam napravio Hrvatima, od Bleiburga i, i toga, znači meni je to bilo, za me je Jugoslavija bila neprijatelj. Što se tiče toga.

Zbog čega je po Vama izbio rat u Hrvatskoj i je li se on mogao izbjeći?

Rat se nije moga' izbjeći u Hrvatskoj. On je, ideologija Miloševića i Velike Srbije i četnika, znači to je se samo čekalo scenarij, to se, teško da se to moglo izbjeći. Mislim da ne, bez obzira na, na, na hrvatsku stranu di, mislim 99% su željeli da se izbjegne, ali ne, Velika Srbija je imala svoj plan i sumnjam da je se moglo to izbjeći.

Koliko ste imali godina i čime ste se bavili kad ste se uključili u obranu Hrvatske? Što vas je motiviralo da tako postupite?

Kad sam se uključio '91. ja sam imao 22 godine, nisam radio nigdi. '89. sam završio onu vojsku JNA i, jednostavno ja nisam imao posla. Motiviralo me je obrana Hrvatske, znači cilu, da se

vratim na tu povijest. Iza Drugoga svjetskoga rata zriam koliko je hrvatski narod propatio i ne, za nezavisnost i koliko je naših Hrvata poslije Drugoga svjetskog rata ubijeno i, i, i ja sam se morao uključiti u taj rat. Iako sam ja u obitelji sam i, i... mene je moja majka rodila u 42. godini, a moj otac je bio u Legiji stranaca u Vijetnamu i, i on je obolio i umro. Ali, bez obzira na to šta sam ja bio samac, bez obzira na to, ja sam se želio uključiti sa svojim kolegama i to mi je bilo, ne, ne razmišljajući 'oćeš li izać' živ iz rata ili ne, to mi, uopće o tome nisam razmišljao.

Opišite kronološki svoj ratni put: vrijeme i postrojbe u kojima ste ratovali.

Pa ja sam svoj ratni put '91. godine otišao u HOS, bio sam doli taj dio Hercegovine, poslije toga sam otišao u 4. gardijsku brigadu, u 3. imotsku bojnu u kojoj sam osta' do kraja, do kraja, i onda su me, umirovljen sam '99. godine, a po završetku Oluje otiša' sam na skrb sve do, do, do, oni, do umirovljenja.

Kako su obitelj i bližnji reagirali na Vašu odluku o odlasku u vojsku/rat?

Moja majka koja je bila tada sama, ona je klečala i molila me da ne odem i plakala, ali ne, to nije, nisam to prihvatio, ja sam otiša' Znači, emotivno je to bilo... za nju da ja odem u rat i da jedina sin pogine, ali ja to, ja to nisam jednostavno oni, nisam moga' shvatit', ja sam mora' ić.

Kako ste se osjećali tijekom prvih iskustava i opasnosti na bojišnici? Jeste li osjećali strah?

O, pa hvala Bogu, pa svaki normalni iz civilstva oni, je osjeća' strah i nije normalno ako ti ispočetka nisi osjeća' strah.

Jeste li bili ranjeni tijekom rata ili izlozeni velikim opasnostima? Ako jeste, opišite okolnosti i što ste osjećali.

Nisam bio ranjen, al' sam bio ozlijeđen, izgubio sam jedan veliki postotak sluha i, i, doživio sam mnoge stresove i sa mojih 23 godine sam izgubio bio kosu u roku od šest mjeseci od stresa.

Kako ste se suočili s pogibijama suboraca? Jesu li teška ranjavanja i pogibije suboraca utjecali na vaš pristup ratovanju i obnašanju vojnih dužnosti?

Doživio sam pogibije svojih suboraca, svojih prijatelja, svojih kolega, svojih školskih, to sam doživio, neopisivo, katastrofa, sa tugom. A to me je još više motiviralo da idem u rat i da se osvetim sa svojim kolegama.

Jeste li osobno doživjeli kakvu tešku traumu u ratu?

Pa doživio sam mnogo trauma u ratu, kažem Vam da sam izgubio od stresa i kosu i...Traume su bile za sve nas koji smo prošli prvu crtu akcije i, i, toga svima je bio stres to je, evo. Ja bih volio viditi nekoga ili čuti da kaže da nije doživio stres koji je bio na prvoj crti, na akciji, u tim, u svim tim događanjima.

Koje Vam je iskustvo ili događaj donio posebnu sreću, zadovoljstvo tijekom rata?

Donijelo je zadovoljstva sve operacije oslobađanja i evo, sve, koje su se sve oslobodile, to nam je donijelo zadovoljstvo, a posebno Oluja.

Kakav je bio status branitelja/vojnika tada u društvu, „na ulici“, kako su se ljudi odnosili prema vama, kako su vas doživljavali? Je li se taj odnos mijenjao u razdoblju 1991. do 1995.?

U ratu su nas doživljavali herojima i svi su nas hvalili, priznavali i bili smo priznati dobro u, u, u tom dijelu rata '91.-'95.

Što su za Vas značile oslobodilačke operacije hrvatskih snaga?

To mi je značilo sve u životu.

Nakon odmaka od gotovo 30 godina, što je, po Vašem mišljenju najviše pridonijelo hrvatskoj pobjedi u Domovinskom ratu?

Koje je to pitanje?

(Ispitivač ponavlja pitanje).

Pa najviše je pridonijelo jedinstvo Hrvata i jedinstvo oni hrvatskih branitelja i naših ljudi.

Možete li istaknuti koje osobe, vojne ili političke smatrate najzaslužnijima za uspjeh?

Pa za uspjeh ne bi sad (nejasno) Franjo Tuđman je bio na čelu hrvatskoga naroda, svi smo ga slušali i on je mislim da je najzaslužniji za doprinos osamostaljenja hrvatske države i svih naših generala, a posebno generala koji su se vratili iz Legije stranaca, kao što je Roso, kao što je Gotovina i (nejasno) i tako, evo ti ljudi.

Kako gledate na ulogu Crkve u Domovinskom ratu? Koliko je vama vjera značila u ratu?

Puno nam je vjera značila i puno nam je to bilo, i to je neopisivo. Crkva nas je vodila u Domovinskom ratu i Crkva nas je vodila i prije Domovinskog rata. Znači, Crkva nam je sve značila.

Jeste li tijekom rata razmišljali o nastavku vojne karijere ili o povratku u civilni život kada rat završi?

Iza rata sam razmišlja' o vojnoj karijeri i to mi je bilo neshvatljivo da ću se ja iza rata vratit' u civilstvo i to je za me bio jedan šok. Ja sam smatra' dalje vojnu karijeru jer za mene je to bila vojska sve, znači za mene je vojska bila život.

Kada i zašto ste okončali vojnu karijeru? Što ste osjećali zbog (prijevremenog) okončanja vojne službe?

Što se tiče toga, ja sam, prisilno su nas umirovili i to nam je teško palo. I, jednostavno, viša sila je nas umirovila. Znači, jednostavno svi branitelji iza rata su se morali umirovit'. Mislim da je to bilo jedno, jedno sustavno planirano da se mi umirovimo.

Kako je tekla prilagodba na civilni život nakon razvojačenja? Kako ste se s obitelji privikavali na civilni život? Da li je bilo problema?

Da, teško je bilo, teško je bilo. Kad su mi rekli da idem u mirovinu ja jednostavno nisam to prihvatio i čak je došlo do suza. Ja ne želim prihvatit' civilni život. Jednostavno, nismo se uklopili u taj civilni život. Za nas je trauma, nije bila amo reć' svjesno u ratu, nam je, počele su traume po završetku rata. Tada su počele muke Isusove.

Kako su iskustva iz vojne službe utjecala na Vaše navike u civilnom životu? Jeste li do danas zadržali te ili koju od tih navika?

Ispočetka su... te vojne su utjecale na me, sad više ne. Sad da me netko pita da li bih se vratio u vojsku, ne, to to to ne. Ali prvih pet godina iza rata je za me civilstvo bilo katastrofa.

Što ste radili, čime ste se bavili nakon razvojačenja? Opišite Vaše radne aktivnosti od razvojačenja do danas.

Što se tiče iza rata je bilo, gdje smo mi ratni kolege svakodnevno po tri puta išli u kafić, sidilo se, pilo se i pričalo se. Do sve do nekih godina iza rata može biti šest-sedam. I onda smo odlučili da to više nema smisla po kafićima, po kafanama. Osnovali smo braniteljsku zadrugu, ujedinili smo se u, u radne aktivnosti. Osnovali smo braniteljsku udrugu, uključili smo se u civilizaciju i to je jedan vrlo dobar put i mislim da je to, evo, i do dan danas oni taj put vodimo jednostavno civilizaciji. Znači, rat je za nas završena priča. Ne zaboravljena, nego završena priča. I da smo sada u civilizaciji i smatram da je ovo... tek smo sad svoj na svome u, u civiliziranom društvu.

Evo mislim da ste time održavati i na barem dio ovog sljedećeg pitanja: Jeste li nastavili održavati prijateljstva, kontakte sa suborcima nakon završetka službe? U kojoj mjeri i na koji način?

Pa da, surađivamo sa, sa svojim suborcima, ne samo u svojem dijelu županije, nego u cijeloj Hrvatskoj. Znači, za nas je branitelj jednako, poznat-nepoznat, za nas je branitelj, to je naš, jednostavno, brat i mi kontaktiramo, surađivamo... Evo, nažalost, mnogi su umrli, nažalost mnogi su i suicid napravili, ali definitivno da se vežemo, i da surađivamo i da se družimo.

Evo sad prelazimo na ovaj treći set pitanja, djelovanje u udrugama. Jeste li bili ili ste trenutno aktivni u kakvoj braniteljskoj udruzi? Ako da, u kojoj mjeri i što su obuhvaćale Vaše aktivnosti?

Da ja sam aktivan u udruzi hrvatskih branitelja oboljelih od PTSP-a Splitsko-dalmatinske županije. Tu smo se osnovali. Tu smo puno aktivni, ja sam i predsjednik te udruge. Provodimo mnogo, mnogobrojne projekte, nacionalne, odnosno evo, nacionalne kad kažem, na državnom nivou, županijskom nivou, proveli smo evropske projekte. Nema projekta koji nismo proveli, od humanitarnih do, do, do, evo, da ih više ne nabrajam, ne znam. Mogu istaknuti jedan projekt što je vrlo važan bio iza rata, početak te udruge je prikupljanja oružja od branitelja koji su željeli predati oružje, eksplozivne mine, ali nisu htjeli direkt policiji jel je jednostavno, to je nami u tom sklopu da mi ne želimo toj policiji, je li, predavati i unda su s nami, u suradnji su predavali branitelji nama, a mi smo bili koordinator sa policijskim postajama gdje su oni dolazili, preuzimali to. Dosta smo toga prikupili, eksploziva, od mina, zolja ili raznih onih eksplozivnih... eksploziva i oružja. I drago nam je ako smo jedan život spasili, da nije netko u obitelji nastrada' od mine ili nečega. I to smatram jedan veliki uspjeh udruge, jednostavno jedan život mnogo znači.

Je li udruga kojoj pripadate pomogla u rješavanju nekih Vaših ili problema Vaših suboraca? Ako jest, u kojoj mjeri i na koji način?

Pa mi kao udruga nismo imali utjecaj na vlasti, ali smo (nerazumljivo) jednostavno pomagali koliko smo mogli. Preko, evo, našeg regionalnog centra Ministarstva branitelja, mnogima smo pomogli... Tko je htio, tko nam se obratio, mi smo mu pomogli, koliko smo mogli, u našoj mogućnosti.

Bavi li se Vaša udruga kakvim drugim oblicima (primjerice humanitarne) pomoći, osim one koja obuhvaća pomoć pripadnicima postrojbe?

Pa bavili srno se nekim humanitarnim djelovanjem, ne, ne radimo to često, ali ako nam se netko javi to radimo i pomažemo.

Obilježava li udruga kojoj pripadate spomen na poginule suborce? Na koji način?

Obilježavamo mi spomen, obilježavamo svake godine od proslava operacije Oluja i naši suborci, evo, gdje su god poginuli, mi obilježavamo njihov dan, njihov spomen, njihova obilježja.

Je li rad udruge kojoj pripadate ispunio Vaša očekivanja?

Da, je, je. Je, i uvijek se može više i radimo na tome puno više i uvijek se može. Da.

Koji je Vaš stav prema činjenici da u Hrvatskoj djeluje više od 1000 braniteljskih udruga?

Mislim da je to puno, mislim da je to puno. To... nema, nema smisla, evo, mislim da bi trebalo bi se staviti na jednu, na jednu amo reći na jednu hrpu i vidjeti koje udruge koliko šta rade. Sama registrirana udruga može ići na projekte i izvući novac, ali ako nema neke učinkovitosti... Mislim da, mislim da je to puno, mislim da je to puno.

Što mislite o postojanju i djelovanju Generalskog zbora? Je li po vama ispunio svoju svrhu (u kojoj mjeri)?

Generalski zbor... je i nije... Ne znam njihovu ulogu, vrlo to malo pratim, ali mislim da ne, da ne, mislim da više ide to Generalski zbor na prema političkom djelovanju.

Evo sad novi set pitanja vezano za djelovanje Ministarstva hrvatskih branitelja i državne institucije. Što je za Vas značilo osnivanje Ministarstva branitelja? Zna li kada je ono osnovano?

Osnivanje Ministarstva hrvatskih branitelja je se trebalo i moralo, to je trebalo osnovati. Za osnivanje... mislim da je osnova' pokojni dr. Jure Njavro. E sad ne znam sad koja godina. I neophodno je nami, dok smo god živi mi branitelji, neophodno je da postoji Ministarstvo hrvatskih branitelja i treba postojati hrvatskih branitelja. I svima je braniteljima Ministarstvo hrvatskih branitelja bilo na uslugama, i bilo, i bit će, i treba biti.

Što mislite o djelovanju Ministarstva hrvatskih branitelja unazad 27 godina od osnivanja? Smatrate li da je ono ispunilo svrhu i namjenu svojeg postojanja?

Ono, ono i dalje treba biti. Svrha je bila osnivanje, pomoć hrvatskim braniteljima. Pomogli su hrvatskim braniteljima i dalje trebaju pomagat' hrvatskim braniteljima. I smatram da treba ostati dalje Ministarstvo hrvatskih branitelja.

Prema podacima Ministarstva hrvatskih branitelja, status hrvatskog branitelja ima više od 500.000 osoba. Kakav je Vaš stav prema tome?

Moj stav je da nije bilo toliko hrvatskih branitelja u Domovinskom ratu '91.-'92. i... to je puno. 500 000 hrvatskih branitelja, mogli smo doći do Beograda.

U Hrvatskom saboru i u tijelima državne vlasti djelovalo je i djeluje nemali broj branitelja. Smatrate li da su oni dovoljno učinili za prava branitelja? Objasnite.

Ne pratim toliko Sabor, ne pratim baš toliko politiku. Pojedinci su se isticali. Nisu dovoljno napravili za hrvatske branitelje, što se tiče u Saboru. Smatram da je njih manjina tu i da nisu jednostavno doći do neke učinkovitosti, bez obzira na njihovu želju i volju. Pojedinaac ne može ništa u Saboru napraviti.

Evo sad nekoliko pitanja o praznicima i simbolima koji obilježavaju Domovinski rat. Od završetka rata do 2020. zbile su se dvije velike promjene prazničnih dana kojima se obilježavaju najvažniji datumi u stvaranju hrvatske države i Domovinskog rata. Zna li točno o kojim je promjenama odnosno praznicima riječ?

Šta ću sad reć' ovde...

Samo su dva dana, mijenjali su se praznici.

Da, mijenjali su se praznici, Dan državnosti je ono 25., jel tako, lipnja i 30. svibnja. Mislim da nije to tribalo oni to minjati, da se država trebala usuglasiti ili jedan praznik donijeti i da to bude praznik jednostavno da, da, da, kako se god politička elita promijeni, oni promijenu. 30. svibnja ili ne znam, u lipnju. Mislim da bi trebalo donijeti suglasnost bez obzira na politička djelovanja u Hrvatskoj jedan stav i jedan datum za, za našu državu.

Evo, time ste odgovorili na sljedeće pitanje, tako da idemo odmah na treće. Koje je Vaše mišljenje o proglašenju datuma 18. studenoga „Danom sjećanja na žrtve Domovinskog rata i Danom sjećanja na žrtve Vukovara i Škabrnje“?

Oh, to je sveti dan. To je, to je, to je jednostavno, to treba staviti, ja bih to u Ustav, jednostavno da je to taj dan.

Odlazite li u Vukovar ili Škabrnju? Koliko često? Organizirano ili samostalno?

U Vukovar i Škabrnju obavezno. Organizirano idemo. Jednu godinu idemo u Vukovar, jednu godinu idemo u Škabrnju. I to je, to je za nas dan žalosti, ali to je za nas svetinja. Škabrnja i Vukovar. Ne podcjenjujući druge žrtve, druge, ali Škabrnja i Vukovar, tu počast damo svim braniteljima, ne samo Vukovara i Škabrnje, nego svim braniteljima cijele Hrvatske.

Koje je Vaše mišljenje o obilježavanju dana, praznika Dana pobjede i Domovinske zahvalnosti u Kninu 5. kolovoza?

To je za nas sveti dan, znači sveti dan, amo reći, veći nego nedjelja. To je za nas amen.

Koji je Vaš stav o nezadovoljstvu dijela braniteljske populacije usmjerenom prema organizaciji proslave toga dana u Kninu?

To nas iritira. Jednostavno, ide se na to da se ugasi taj Knin, ta proslava, a to nas, jednostavno to nas boli, žestoko nas to boli, jer to je taj dan oslobađanja, to je taj dan nezavisnosti Republike Hrvatske. To je oni dan kad se Hrvatska oslobodila. Ali sve se ide na to da se to ugasi, da se to zaboravi, da to bude obični protokol. Ja se nadam dok smo mi živi da će to...da to neće biti tako.

Sjećate li se tradicije odavanja počasti poginulim hrvatskim ratnicima na Oltaru domovine na Medvedgradu? Kakvo je Vaše mišljenje o toj tradiciji? Sjećate li se kada je ta tradicija ukinuta i što mislite o tome (treba li je obnoviti)?

Sjećam se te tradicije. Mislim da je ukinuta za vrime SDP-ove stranke. I to se treba obnoviti i to, to, stvarno treba i to podržavam.

Znate li i za još koju tradiciju nastalu tijekom Domovinskog rata, koja je ukinuta 2000. godine?

Baš se i ne sjećam.

Evo sad možemo nešto o braniteljima i aktivizmu. Što mislite o političkim promjenama iz 2000. godine? Jesu li one i kako utjecale na braniteljsku populaciju i Vas osobno?

Do 2000. godine, do vlade SDP-a smo mi, evo mogu reći kao braniteljska zadruga, u Hrvatskoj je bilo registrirano 550 braniteljskih zadruga, mi smo bili jedinstvo, mi smo imali svoje sajmove, od Zagreba, Splita, cijeloj Hrvatskoj, bili smo ujedinjenje. Promjenom vlasti 2000. na čelu Freda Matića i Bojana Glavaševića su se razbili branitelji, razbile su se braniteljske zadruge

i otada se više nismo ni sastajali i više nema ujedinjenja. Smatramo to katastrofom, te vlasti 2000., jednostavno došli su tu da razbiju sve nas.

Smatrate li da braniteljska populacija ima pravo prosvjedima reagirati na političke odlike državnih vlasti? (U kojoj mjeri i zbog kojih problema? Obrazložite.)

Da, imamo. Je li mi smo zaslužni za to i imamo da branitelji prosvjeduju, ne da prosvjeduju, amo reći, da se ruši hrvatska država, nego da se prosvjeduje mirnim putem i da iskažemo nezadovoljstvo od naših mladih...iseljavanja do uništavanja poljoprivrede, a posebno demografije u Hrvatskoj. Mislim da bi tu branitelji svi bili ujedinjeni i da dignemo svoj glas.

Možete li (kronološki) nabrojati neke, nekoliko najvećih braniteljskih prosvjeda (od 2000.)?¹

Pa jedini onaj prosvjed što je bio u Zagrebu, ono ispid, Ministarstva hrvatskih branitelja.

Jeste li sudjelovali u najvećem takvom prosvjedu, koji je trajao 555 dana ispred Ministarstva branitelja u Savskoj ulici? Što Vas je motiviralo?

Da, tu sam prosvjedovao, tu sam dolazio, družio sam se. Motiviralo me, evo, gledajući od 2000. što nas je ta amo reći SDP-ova vlast razbila i da su oni još dobili jednu vlast, ne znam kako bi to završilo. Tu me motiviralo zajedništvo nas branitelja.

Kako danas gledate na provedbu i učinak tog prosvjeda?

Mislim da su pojedinci našli sebe tu, da su pojedinci našli sebe tu politički i iskoristili su taj prosvjed u svoju korist. Što me žalosti, ali evo.

Jeste li sudjelovali u prosvjedima organiziranim za zatočene hrvatske časnike u Haagu? Ako jeste, opišite motive?

Da. To me... to me... kako ću ti objasniti...

(pauza; ponavljanje pitanja)

¹ Kronološki, najznačajniji protesti idu ovim slijedom: 2001. zbog uhićenja Mirka Norca, 2005. zbog uhićenja Ante Gotovine, 2011. zbog uhićenja Ivana Purde, 2011. zbog podrške uhićenim generalima u Haagu, 2013. zbog dvojezičnih natpisa u Vukovaru, 2014.2016. zbog nezadovoljstva rada Ministarstva branitelja i odnosom prema braniteljima.

Da, sjećam se da smo to, to, oni prosvjedovali. Ljuti smo bili na našu vlast, zašto su te ljude zatvarali. Znači, više smo bili ljuti na našu vlast, nego na međunarodni Haag.

Evo sad dolazimo do nekoliko pitanja vezano za rad međunarodnog kaznenog suda za bivšu jugoslaviju u Haagu. Što je za Vas značilo oslobađanje hrvatskih generala Mladena Markača i Ante Gotovine? Kako ste to doživjeli?

Oh, to smo doživjeli veselo, to smo doživjeli isto kao oslobađanje, Oluja, Knin i sve ostale naše okupirane. Evo, to je bilo najveće veselje.

Kako ste i gdje pratili završnicu tog suđenja? Jeste li bili na dočeku oslobođenim generalima na Trgu bana Josipa Jelačića u Zagrebu ili u nekom drugom gradu? Opišite kako ste se tada osjećali.

Osjećali smo se, osjeća' sam se vrlo veselo. To smo zajednički gledali u kafiću u Imotskomu, nisam bio gori na Trgu, ali svi smo to čekali i to je bila, to je bila tišina i jednostavno to je bilo veselje.

Kakav je Vaš stav prema osuđujućim presudama istaknutim zapovjednicima HVO-a poznatijima kao „Presuda šestorki“?

Mislim da je to politički montirano.

Kako ste doživjeli reakciju Slobodana Praljka na tu presudu i što za Vas znači njegov čin u haškoj sudnici?

To je čin herojski, ali evo... herojski čin, ali mislim da nije treba' to napraviti' što je napravio. Triba' je se dalje boriti i dokazati, evo.

Smatrate li da se hrvatska država dobro postavila prema radu Haškog suda? Koje je Vaše mišljenje o Haškom sudu; pozitivno ili negativno?

Haški sud je bio negat[ivan], što se tiče nas, to je bilo negativno, a što se tiče hrvatske države, ona je pomogla, osim ovizih bivših udbaša Mesića i ovizi udbe što su dali dokumente koje nisu smili dati Haagu. Ali, hvala Bogu, evo, naši generali su oslobođeni, hrvatska je država oslobođena zločinačke organizacije i to nas, evo, to veseli.

Evo sad još o odnosu države i društva prema ratnim zločinima i Domovinskom ratu. Smatrate li da je hrvatska država učinila i čini dovoljno u kažnjavanju onih pripadnika srpskih snaga koji su činili ratne zločine na teritoriju RH?

Ne čini, ne čini puno, zato što je taj SDS i bio u prošloj Vladi i tu i da je to kočnica. Ne čini puno.

Smatrate li da je hrvatska država učinila i čini dovoljno u kažnjavanju onih pripadnika hrvatskih snaga koji su činili ratne zločine na teritoriju RH?

Da, tu rade, tu rade. Što se tiče toga, to, to, mislim da je to sve procesuirano i, i, da rade na tome, što se tiče hrvatskih branitelja.

Jeste li zadovoljni, relativno zadovoljni ili nezadovoljni načinom kako se u osnovnim i srednjim školama obrađuje razdoblje Domovinskog rata? Objasnite.

To vrlo malo, vrlo malo i nikako se, što se tiče u osnovnim i srednjim školama, spominje Domovinski rat. Mi kao isprid udruge braniteljske PTSP-a smo radili jedno dva projekta. Istraživanje u srednjoj školi o Domovinskom ratu da vidimo učenici da li znaju. Nažalost, tu statistiku imamo dokumentirano, da mnogi djeca na području Imotskoga u srednjoj i osnovnoj školi ne znaju o Vukovaru, o Škabrnji, o Domovinskom ratu, o Imoćanima, koliko je poginulo, koliko ranjeno, gdje su poginuli, znači, ama Bože, zastrašujuće da ta dica ništa ne znaju o Domovinskom ratu i da se vrlo malo govori i doprinosi o Domovinskom ratu u, u školama srednjim i osnovnim.

Jeste li zadovoljni, relativno zadovoljni ili nezadovoljni filmografijom, igranim i dokumentarnim filmovima o temama iz Domovinskog rata? Objasnite.

Nisam zadovoljan, nisam zadovoljan. Mislim da bi to trebalo sve više i više. I ako bude to na televiziji, to bude na nekoj, u vrijeme kad mnogi možda i ne gledaju ili ne vide, to, nisam zadovoljan, mislim da bi to trebalo biti neki filmovi iza dnevnika udarno i da se više to promovira Domovinski rat i obrambena snaga naša u Domovinskom ratu.

Jeste li zadovoljni, relativno zadovoljni ili nezadovoljni kvalitetom knjiga koje su na stručan, memoarski ili publicistički način tematizirale razdoblje Domovinskog rata?

Pa knjige, mislim da jesu, ali trebalo bi poboljšati, sve više i više pisat' knjige, snimit' dokumentarce, snimit' filmove i to sve više prikazivati, jednostavno evo, u tom dijelu, i taj dio je zakinut i taj dio nije toliko promoviran o Domovinskom ratu, je li knjige i filmovi, ali evo, trebalo bi i još više to promovirat'.

Smatrate li da nove generacije, koje nisu doživjele razdoblje Domovinskog rata, dovoljno dobro razumiju povijesnu važnost tog razdoblja, odnosno vrijednost doprinosa branitelja u ostvarenju slobodne države?

Da, djeca to trebaju znati, kao što smo mi, kao djeca smo znali koje zločine je komunizam napravio iza Drugog svjetskog rata. Tako isto djeca bi trebala znati povijest Domovinskog rata. Djecu ne trebamo opterećivati... o ratu, šta se dešavalo u ratu, ali jednostavno oni moraju povijest znati. Ta generacija mora povijest znati, tko je započeo rat i ko je napravio zločine i gdje su napravljeni zločini.

Evo još nekoliko pitanja o sadašnjosti i budućnosti. Smatrate li da je u bližoj ili daljoj budućnosti moguć novi ratni sukob na teritoriju RH ili BiH? Obrazložite svoj stav.

Pa mislim da neće doći do rata Bosne i Hercegovine i Hrvatske jer tu je upletena međunarodna zajednica. Mi smo u Evropi, mi smo u NATO-u. A jedino ako bi bio, amo reći Balkan da zarati unda je to, ali ovo da će doći u Hrvatsku ili Bosnu i Hercegovinu samostalni rat između Srba ili Hrvata, Muslimana, ne smatram to da će doći, ne.

Ako smatrate da je sukob moguć kako biste Vi reagirali? Kako biste reagirali na mogućnost da netko iz Vaše obitelji, potomstva sudjeluje u novom ratu?

Pa mi smo uvijek kažemo kako smo prošli u ratu, kako smo prošli iza rata. Ali, u ovom slučaju, mi opet, bar mi generacije iz rata bi se uključile u Domovinski rat i opet bi branile svoju domovinu.

Kakvo je danas Vaše zdravstveno stanje? Koliko je na to stanje utjecalo sudjelovanje u ratu i eventualno ranjavanje?

Pa moje zdravstveno stanje je sada dobro, priličito dobro, kako vidim moje kolege koji su obolili većinom od karcinoma i kad vidimo u, u osmrtnicama da svaki dan, neka statistika je 1,70, tu, 1, tu, 1, 1, amo reć, svaki dan po dvoje hrvatskih branitelja umire. Moje stanje zdravstveno je dobro i evo, ja, ne mogu se požaliti.

Jeste li pretrpjeli PTSP? Ako jeste, kako ste se nosili i kako se nosite s posljedicama PTSPa?

Da, PTSP sam... puno proša toga PTSP-a, od Vrapča, Jankomira, Splita i, teške su to muke Isusove. Jednostavno iza rata je bila... PTSP je gori bio nego, nego, nego rat, evo, ja ga smatram... da sam među prvima PTSP-ovcima koji sam završio na Vrapču, koji sam završio

Ivan Zelina, znači Jankomir u Zagrebu i Splitu. Najviše je ispaštala moja obitelj i okolina. Ne bi' poželio nijednom neprijatelju da to prođe.

Jeste li pretrpjeli kakav drugi oblik poslijeratne degeneracije; sklonost alkoholu, drogama, kockanju, itd.?

Ne, što se tiče alkohola, kocke, droge ili ovoga, to nisam i to me spasilo. Je li PTSP i da još (nerazumljivo) alkohola, droge ili drugoga, to bi bilo, možda ne bi sad pričali.

Je li vaše sudjelovanje u ratu donijelo neke negativne posljedice po Vaš obiteljski život?

Pa, mislim da da (nerazumljivo). Moja obitelj je pretrpila... traume i mislim da moja obitelj ima, što se tiče PTSP-a, da vuče iz rata od mene. I mnogih nas.

Ako Vam zdravlje dopušta, bavite li se kakvim sportskim ili aktivnostima u prirodi ili bilo kakvim aktivnostima koje Vas zaokupljaju ili smiruju?

Da, bavim se. Bavim se sportskim aktivnostima, športskom ribolovu, biciklizam, razno šetanje i to me zadovoljava.

Je li netko od Vama bliskih suboraca obolio od PTSP-a i jeste li mu u tom slučaju kao prijatelj pokušali pomoći?

Da. Kao naša udruga tu su većinom članovi PTSP-a i mnogi smo pomogli i pomažemo. I evo, i savjetom i, mislim da je urodilo plodom za mnoge naše članove koji su obolili od PTSP-a. I imali smo jedno iskustvo di smo mi PTSP-ovci koji smo prošli da smo radili edukacije i predavanja i mislim da je u mnoge djelovalo vrlo pozitivno.

Smatrate li da je država dobro organizirala mogućnosti skrbi za oboljele od PTSP-a?

Da, Ministarstvo hrvatskih branitelja, da, je.

Smatrate li da je sudjelovanje u ratu imalo utjecaja na poslijeratne teške bolesti i visoku smrtnost relativno mlade braniteljske populacije? Na čemu temeljite takav stav?

Da, to je obavezno, znači svakodnevno vidimo di su nam hrvatski branitelji obolili, najviše od karcinoma i učestalo je, znači mladi ljudi naše generacije iza rata gdje mriju i oboljevaju i to je definitivno je rat donio ovo što se dešava oboljenje, što se tiče branitelja i umiranja.

Što za Vas predstavlja podatak da je više od 4000 ratnih veterana počinilo suicid u razdoblju od ni 30 godina od završetka ratnog sukoba?

Donijelo je nepravda u hrvatskoj državi, što se tiče branitelja. Znači, kad se vratimo na 500.000 hrvatskih branitelja kojih nije bilo, to, znači što je reka' Tuđman '91., '92. je bilo 200, 200 i nešto tisuća maksimalno i unda kad su branitelji koji su iza rata prošli sve, kad su vidili šta se dešava, koliko je branitelja, koliko je dobilo statute, koji su u mirovini, a oni svoje nisu mogli statute riješiti. Jednostavno to su, ogorčenost i, i, nisu bili toliki jaki da su jednostavno digli ruku sami na sebe.

Kako gledate na današnji međunarodni položaj Republike Hrvatske, odnosno članstvo u NATO savezu i EU?

Pozitivno, vrlo pozitivno.

Što mislite o današnjem stanju u Oružanim snagama RH?

Mislim da je dobro, da je dobro, oni, evo šta je naš kolega doša', oni ministar Anušić, hrvatski branitelj. Mislim da je se poboljšalo stanje i smatramo da bi trebalo uvesti obavezno vojni rok za mladu generaciju i za curice i za dečke.

Eto time ste djelomično odgovorili na sljedeće pitanje. Je li odluka o ukidanju obaveznog služenja vojnog roka bila ispravna? Objasnite.

Nije bila ispravna, ne, nije bila ispravna, ukidanje vojnog roka.

Je li po Vama bolje za mlade ljude i državu da se uvede obavezno služenje vojnog roka? To ste objasnili. Ako da, objasnite zašto i koliko bi ono trebalo trajati.

Pa prvo, mladi dečki, vojska nauči život, vojska nauči život. A danas do sutra, ako dođe ponovno do nekoga sukoba, znači ni'ko neće znati amo reći rastavit' pušku, a kamoli se nečim baviti. Znači to je obavezno, oni, znači dvosmjerno. A ako je u civilstvu, da ima... nekome se redu ti mladi dečki i cure... uvedu. A što se tiče, ne daj Bože rata, da se znaju snaći i u tomu ratu.

Evo, samo još zaključno nekoliko pitanja. Kakav je danas Vaš odnos, kakvi su Vaši osjećaji prema razdoblju Domovinskog rata?

Domovinski rat smo mi, jednostavno zatvaramo tu knjigu. Odnosno, nismo je zatvorili, to smo ostavili iza sebe. Zaboraviti ne. Knjigu ne smimo zaključati, je li znači, to ćemo sve baciti, i to ne. Domovinski rat smo ostavili, o Domovinskom ratu i o ratu branitelji jednostavno ne pričamo o tomu, jel to nas podsjeća unazad i, i, to nas (nerazumljivo). I ne želimo to. Idemo za budućnost. Idemo napri'd.

Možete li usporediti odnos javnosti, društva ili pojedinaca prema braniteljima u vrijeme rata i danas?

U, to je velika razlika. Znači, za vrijeme rata smo bili heroji, a danas mnogi biže od nas od nas, od političara pa mogu reći crkvenih pa mogu reći društvenih, svi biže. Znači, kad se spomenu branitelji, svima se diže kosa u, u, na glavi. U društvu smo danas negativci, što se tiče branitelja.

Je li danas Hrvatska onakva država kakvom ste ju zamišljali tijekom rata? Što biste eventualno promijenili, što bi moglo biti bolje?

Pa... ne znam... sad, da kažem da sam ja bio tada, napravio bi' to, mislim da... ne, ne znam, možda ne bi' bolje napravio, ne bi, o tomu ne znam, jednostavno o tomu ne znam.

Da je danas 1991., biste li sve ponovili ili biste možda nešto promijenili u svojoj odluci?

Ponovio da, ali promijenio svoju odluku da. I, mislim da bi svi promijenili svoju odluku. Branili svoju zemlju da, ali ne bi, mislim da ne bi, ne bi' dopustio i ne bi se dopustilo da bi bili jedna Frankfurt bojna, a jedni ovdje ratovali. Jedni ginili, jedni bili u Njemačkoj, i kad bi se rat, kad rat završi da dobiju prava kao mi. Mislim da bi odluka bila drugačija.

Postoji li nešto što biste željeli dodati o procesu poslijeratne tranzicije Vas kao ratnog veterana, a nismo obradili u ovom intervjuu? Postoji li još nešto o čemu bismo trebali razgovarati, a nismo pokrili ovim razgovorom?

Pa, evo, ja bi još tu mogao uključiti, evo, intervju za ovo šta se tiče branitelja, ali mislim da bi trebalo jedno istraživanje napraviti i za obitelj, supruge nas hrvatskih branitelja, supruge poginulih pa i umrlih hrvatskih branitelja. I one su prošli teške traume, naše traume, možda još više nego mi. Mi smo čvršći, mi smo jači, ali oni su prošli puno toga, evo.

Što mislite o ovako strukturiranom intervjuu i postavljenim pitanjima kojima nije bio fokus na samom ratu nego na tranziciji vas kao veterana u civila?

Pa smatram da je ovo dobro i da bi ovo trebalo proširiti i smatram da bi, evo, primjer, iza, znači, nas su veliki broj hrvatskih branitelja spasilo osnivanje braniteljskih zadruga i zadrugarstvo. Znači, doprinijeli smo, kao prvo, sebi, svojoj obitelji i društvu smo pomogli kroz rad braniteljskih zadruga, kroz rad braniteljskih udruga. Smatram... nas koji smo se tu, amo reć', uključili u društvu, u civilizaciju, pomažemo sebi, pomažemo drugima, mladima... Od osoba koje su završili na psihijatriji do sada uspjeha koji su, evo, provodilo evropske projekte, pišemo projekte, a znamo da pisanje projekta, provođenje projekta ne može svatko baš radit'. Znači, od

jedne, od nule, psihijatrije, gdje smo sada uspjeli do vrhunca amo reći, sa visokim školovanjem, sa visokim iskustvom, da smo društvu doprinijeli. I smatram da je ovo dobro i da napraviti jedno iskustvo za takve ljude da bi, da da se vidi vidi od nule pa do uspjeha, bilo to, amo reći, projekata, političke ili bilo koje one djelatnosti u politici.